

D. D.

APHORISMI MORALES,

N E X U M

INTER

LEGEM & OFFICIUM

IN

STATU ORDINARIO

ET

EXTRAORDINARIO

brevissime delineantes,

QUOS,

Consensu ampl. Senat. Phil. in illust. Acad. ABOENSI,

MODERATORE

VIRO CL.

DN. ALGOTHO A.
SCARIN,

Hist. & Philos. Civil. PROFESS. Reg. & Ord.

DISSERTATIONE GRADUALI

publice examinandos sistit

ALUMNUS REGIUS,

JONAS GODHEMIUS,

W. GOTHUS,

Ad diem XVII. Julii Anni MDCCLIV. L. H. Q. S. pomerid.

ABOÆ, Impressit Direct. & Typogr. Reg. mag. Duc. Finland.

JACOB MERCKELL.

APHORISMUS I.

UT manifestum magis evadat, qualis inter legem & officium intercedat nexus, in antecessum vocabula ipsa, quæ vicem tituli in frontispicio sustinent, enucleatius explanare non pigebit, quæ inter præcipua sunt jam memorata, *lex* nempe & *officium*, *HOC*, nobis ut aliis, est actio legibus attemperata & cum obligatione connexa; *ILLA* verò est propositio obligatoria, eaque vel affirmativa, vel negativa, actus vel commissivos vel omissivos, cum motivis combinatos, pro objecto habens. Si cui volupe fuerit eam definire per regulam a superiore latam, ad quam actiones, pro ratione motivorum conformandæ sunt liberæ, illas puta, quæ in potestate nostra, ratione executionis & intermissionis sitæ sunt, quasque ope virium animæ, corporis & status externi, existentiam vel non existentiam, dare convenit, nobis perinde erit; sed non item, si *legem* definiverit quis per *decretum*, quippe quod propriè in mente latet legislatoris & neminem obligat, nisi aliqua ratione communicatum & promulgatum; quo facto, voluntatis significatio, quæ præceptum audit, primum existit. Quod si verò cui visum fuerit uti alio vocabulo, sensu suo abundare eundem lubentes concedimus.

mus; iis imprimis, quibus *regule* notio tanquam metaphorica minus arridet. Nobis certe nullum negotium faceffet, qualiscunque definitio condatur, modo genuina sit & adæquata. Inter *legem* & *officium* suus semper nexus constabit, sua ad se invicem relatio non cessabit, vi cuius unum se refert ad alterum ut principium ad principiatum. *Statum ordinarium* vocamus, in quo custodia legis jam pridem definitæ, *physice* & *moraliter* est possibilis; *extraordinarium* fere contra, ut in sequentibus paulo distinctius demonstrabitur.

APH. II.

L Ex requirit obligationem, obligatio officium, officium actionem, actio libertatem, libertas voluntatem, voluntas intellectum, cui motiva competunt, representationes puta bonorum vel malorum, quæ mentem determinant, prout socialitatis statum perfectiorem modo, non raro imperfectiorem etiam reddunt. Unde facile colligi potest, officium non esse conceptibile sine lege, qua durante, durabit etiam officium, cessante vero, cessabit quoq; officium; idque vel in totum vel in tantum, prout lex in totum vel tantum cessat, & in hoc vel illo casu ab obligatione passiva datur immunitas. Quamdiu lex in populo Dei de *Sacrificiis* viguit, tamdiu immolando hostias, Israëlita peregerē, quæ ad officium pertinebant; cessante vero hac legis formula, sanguine votivo vitulorum taurorumque litatio nulla, nulla amplius propitiatio obtinuit; nam cessante principio, cessabat etiam principiatum.

APH. III.

Idem quod ad rigorem *legis strictæ*, præcipue ve-

rò naturalis, vinculi indissolubilis perpetim manente privilegio, in casu extraordinario & articulo gravissimæ necessitatis extrema minitantis, quoque valet, ubi propter summam animi perturbationem & periculi gravitatem eo angustiarum redacti fuerimus, ut in potestate nostra neutiquam modo, plerumque semper non nisi ægerrime positum sit observare regulas, ad quas actiones nostræ liberæ, in statu tranquillo, alias accommodandæ fuissent; sed easdem ferme omnes migrare cogimur, quatenus diversis legum formulis, quæ indaginis & momenti plus habere videntur, suo quodam modo contradicunt. Cum enim contradictoria non esse possint compossibilia; ex collisione regularum, quæ simul & semel observari, nequeunt, rationem præsentis status & vitæ conditionis exceptionem a præcepto locum quære & invenire, quis non videt? Condidit leges suas superior non in destructionem, sed conservationem generis & gentis suæ, idque non sine sensu imbecillitatis humanæ. In illo vero casu, quo vitæ humanæ ingens periculum & socialitati major noxa ex servata lege imminet, quam ex eadem non violata, utilitas: præsumitur non sine ratione legislator ex affectu suo benevolo voluisse rationem magis, quam literam legis attendendam esse, nempe ubi hæc absolute & præcise spectata officium non promovet, sed illud idem directe lædit & labefactat. Videtur illa quidem prævaricationis indulgentia non parum derogare sanctioni, quæ pro conditione materiæ seu objecti, primas omnino partes in amore nostri

Deo deberi ait: verum ubi nulla Numinis abnegatio, neque contemptus ejusdem est metuendus, pati exceptionem non minus illam veritatem, nexumque inter *legem & officium* neutiquam solvere, Moralistæ ante multo evictum dedere. Sed erit de illo problemate in sequentibus commodior dicendi locus.

APH. IV.

NOvi equidem, quemadmodum idem invitus neque concedo, libertatem, quam dixi, legi strictæ ejusque effectui, juri nempe perfecto, contrariam esse; nempe cum intercedat relatio eadem inter legem strictam & jus perfectum, quæ inter principium & principiatum, causam atque causatum; quin, cum lex stricta causæ rationem habeat; sequi velle videtur, jus rei cujusque habendæ aut agendæ esse omnino effectum ejus modo memoratæ legis. cum vero favor necessitatis legi strictæ repugnet; ad favorem illum frustra quis recurrere posse videtur, cum incolumitatis suæ in illum modum servandæ & propagandæ, non nisi imperfectum jus habeat. denique cum obligationem imperfectam, nisi intercedente pacto, in perfectam nemo transferre possit; deficiente enim causâ, ipse etiam effectus explicit: quis non videt, stante privilegio *necessitatis* isto, esse omnem inter officium legemque nexum frustraneum; certe in aëre piscari velle omnem, qui incerta ista, certa fieri posse postulaverit.

APH. V.

HOc tamen non obstante dubiolo, existimamus nexum manere firmum diverso respectu, videlicet

cet juris illius sublimioris intuitu, de quo jam modo
 dicere cœpimus; quale ad officium perinde pertine-
 re, certe non implicare, aut quod videri, superari-
 ve nequeat, scopuloso loco positum esse non spe-
 ramus. Est ab auctore naturæ peculiariter nobis
 injuncta conservatio nostri, adeoque facultas con-
 cessa adminicula circumspiciendi, & quidem ordi-
 naria in statu ordinario; extraordinaria in statu ex-
 traordinario, pro ratione necessitatis prementis;
 five sint adminicula ista penes nos vel alios sita. Si
 in nostra potestate sita sint, locum habet illud, ex-
 empli causa: *cuncta prius tentanda, sed immedicabi-*
le vulnus ense recidendum, ne pars sincera trahatur:
 si in aliorum, jure non quidem fruimur perfecto,
 respectu legis strictæ, eos cogendi ad officia & au-
 xilia nobis exhibenda, quemadmodum de pacto
 promissove perfecto fundatis, illud dici potest. philo-
 sophatur una nobiscum in illum modum etiam ma-
 gni nominis Juris Consultus Coccejus, cujus hæc sunt
 verba: *extrema necessitas nunquam jus in alienas res*
indulget: attamen quatenus jam nullus est aditus ad
 alia adminicula, quibus conservari queamus, ea,
 ab aliis, eadem necessitate non detentis, postulare,
 imo, si auxilia sua nobis denegent, eadem extor-
 queri posse, non obscurè patet; id quod tanto magis
 excusabile est, quanto testatius significant, se juri
 nostro, a supremo Numine concesso, aliquid de-
 trahere; perfectioni nostræ, quam secundum officia
erga alios generalia promoveri deberent, obstare, mi-
 nimum eam impedire, & ex consequenti instar ho-
 stium

stium nos lædere non tantum velint, sed per duritiem cordis, quantum in se conferant, ut, nullo nostro merito, intereamus; esto, quod lex stricte sic dicta & jus externum cogens, custodiam officiorum stricte dictorum, & cohibitionem ab humanitatis officiis deposcendis, nobis vehementer inculcet.

APH. VI.

ETenim quamdiu in statu ordinario constituti sumus, tamdiu etiam officia stricte, nempe quæ perfectæ & imperfectæ obligationis audiunt, præstare, & ab officiis indebitis exigendis abstinere oportet; quam primum autem in extraordinarium, nulla nostra culpa inciderimus, (non dico, ab aliis malitiose conjecti fuerimus, tum enim alia exsurgit ratio, patulum & apertum magis dispensandæ pro lubitu libertatis suæ spatium existit,) facultatem, officia imperfecte debita extorquendi, quin imo, stricte, minimum hypothetica migrandi, nanciscimur. Succurrit asserto nostro notissimus Moralistarum canon: *ex duobus vel pluribus, in illo articulo malis, quod minus fuerit, est eligendum* idque rationem boni habere censendum. Est neque alia Ciceronis mens de officii moralitate differens: *quod si tempora incidant, inquit, quibus, quæ justo homine digna fuerint, contraria videntur, ea, quæ ad fidem & veritatem pertinent, nonnunquam migrare & non servare, justum evadit.* Fundamentum hujusce, a canone divertendi privilegii quærendum est non solum in benevola legislatoris mente, qui casus necessitatis ab obligatione legum strictarum exemisse censetur; Sed fundatur insuper etiam in ordi

dinata philautia, nosmet nobis proximos dictitante & interitum nostri perhorrescente atque fugiente: imo in publico bono etiam, ex privato singulorum hominum commodo dependente, quorum conservatio innoxia salutis publicè salutaris est, & præ legis nonnullius custodia observanda venit. Breviter sic habemus: quemadmodum studium conservationis nostræ est principium, cui officiorum non unius generis, stricte sic dictorum, custodia innititur; ita abstinencia ab extorquendis officiis imperfecte debitis, quamdiu recte & ordine fiunt omnia, pro principiato est habendum. Periclitante verò necessaria nostri conservatione, negligitur custodia officiorum erga alios stricte dictorum, & per consequentiam abstinencia ab extorquendis officiis erga alios, pietati, humanitati, honestati, pudori, religioni & conscientia relinquitur; nam cessante, in statu irregulari, principio ordinario, cessat etiam ejusdem generis principiatum, & in locum eorum succedunt extraordinaria, quæ inter idem est nexus, ac inter ordinaria in statu ordinario.

APH. VII.

Interim probe attendendum est ad distinctionem inter divinas & humanas leges; *harum*, uti constat, adeo stricta non raro obligatio incumbit, ut unguem latum ab eadem discedere non sit salutare, si vel maxime incolumitas hominis periclitetur: sic militi, stationem, sub comminatione capitalis supplicii, si discedat, injunctam, minime consultum est deferere, etsi mors ipsa in oculis versatur. *Divine,*
 ip illas

illas puta, quæ DEUM pro objecto habent, præsertim negativæ, ejusdem, si quæ aliæ, tenoris atque rigoris, esse sunt censendæ, nempe ut exceptionem illæ neque patiantur in iis, quæ supereminens imperii illius majestatem directè lædunt, quantacunque urgeat nostræ incolumitatis necessitas; nempe si in eo statu constituti fuerimus, ut omissio alicujus rei nobis non penitus impossibilis fuerit. Habet in illo casu nostra obligatio pro objecto *rem absolute* necessariam, cujus illa perpetuo indoles est, ut omnem minoris mali electionem, libertatem, omne voluntatis exercitium: atque hinc omnem obligationem in contrariam partem inclinantem, respuat. Velit quis huc trahere exemplum septem Maccabæorum, esum carnis suillæ averfantium atque detrectantium, non erit nobis contrarius, nisi ponatur illos obsidione cujusdam urbis clausos fuisse, nihilque præter carnem suillam ad vitam sustentandam habuisse. In hoc casu minus utique malum fuisset edere, quam legem servando perire, idque eo magis, quo certius constat, occupationem urbis potius heic intendi, quam scandali peccatum; in altero autem casu non item, utut ita videri poterit; si enim edissent, maximum certè idemq; gravissimum penes bonos excitassent scandalum, & gaudio triumphi prope *mali* exultassent. In ejusmodi casibus nexus inter legem & officium est strictissimus. strictissimum dico, quia legis positivæ strictæ curatissima inibi conspicitur primum obligatio, mox observatio. Divinæ affirmativæ, sive ipsum DEUM, sive alios pro objecto ba-

B

beant,

beant, non ejusdem sunt rigoris, quamvis Daniel cultum Dei externum, prohibente regis edicto, negligere noluerit, Dan. VI: 10. Obligatio enim non prius invenit locum, quam possibilitas legis obediendæ adest, qua absente, neglectus eo minus imputatur, quo imputabilitas non modo actum scientis & volentis, sed etiam possibilitate gaudentis involvat. Ex allatis nunc inferitur, necessitatem, in statu irregulari, quoque se referre ad *officium*, ut principium ad principiatum.

APH. VIII.

EXtra casum necessitatis & pactionem officia humanitatis omnem coactionem eludunt, ut ex antecedentibus constat. Ideo Israëlitis, summo etiam Numine jubente, necessum fuit a filiis Esau aquam emergere, cum terram eorum transirent Deut: II: 6. Et cum hoc accidit, idem nexus inter officia imperfecta & legem cogentem, atque inter legem cogentem, & officia perfecta, esse videtur.

APH. IX.

IN actibus coactionem nescientibus, religiosos jam loquimur, eosdemque tam internos, quam externos, nexus in se, inter legem & officium non ideo solvitur, quod ejusmodi actiones legi exacte non respondeant. Notum est dari gradus *intellectus* & inde gradus *cognitionis*, minimum duos, scientificæ scilicet & opinativæ. Ex gradibus intellectus atque cognitionis oriuntur *judicia* varia, objecto vel consentientia, vel ab eodem dissentientia; variantibus *judiciis*

ciis & cogitationibus, variant etiam motiva, tam quod ad quantitatem, quam qualitatem; & ut iudicia, vel in vera vel in falsa abeunt: pro ratione motivorum iterum, actiones nominatae variant. sic actiones religiosae in Christiano, haeretico, ethnico, vel rite vel perperam, idque diverso modo, ad legem se habere possunt. Hoc vero non impedit, quominus nexus inter legem & in DEUM officia, quod ad obligationem strictiorem atque veram, indissolubilis *in se* persistat, quamvis officia fallant, & debito objecto ejusque perfectionibus non congruant. Quid? quod speciem cohaerentiae inter legem & actiones suas, quamvis non recte comparatas, quod ad obligationem debiliorem, figurari posse, ethnici & haeretici opinentur utrinque.

APH. X.

Qui officia erga DEUM pro onere reputat, verum nexum inter legem & officium, si non prorsus dissolvit, tamen invertit, cum in locum motivorum voluptatis, motiva tædii substituat.

APH. XI.

EX notione *legis* evidens est, inter eandem & actiones somni non esse nexum, quoniam in illo statu vix ulla datur scientia sui, nedum conscientia, nulla perceptio, multo minus apperceptio, nulla, ex consequenti, cognitio intellectus, neque, ex distincta boni repræsentatione, voluntatis aliqua inclinatio. Ob easdem ferme rationes, inter legem & actiones infantum, furiosorum, mente captorum & summe ebriorum, sui neque compotum, nexus nunquam ferè invenitur.

APH. XII.

APH. XII.

Inter actiones brutorum & legem, cujus non sunt capacia, nexus frustra quæritur, nisi instinctum sui conservandi, nulli non rei creatæ inditum, significationem legis, propriè sic dictæ, subire velimus, quod omnino absurdum est censendum. Eam ob causam certe nulla officia, nisi improprie talia, in eadem cadere possunt. Inde quæ in relatione ad illam, puta inferiorem naturam, perpetrantur læta aut dolorifica, eadem prout in nosmet ipsos vel in alios redundant; ita hominis agentis quoque misericordiæ vel immisericordiæ tribuenda, in illius laudem vel vituperium cedere sunt censenda. Hinc neque propriè dici potest, injuriam illis, si male tractentur, verum DEO eorum conditori, inferri. id quod de rerum inanimatarum abusu quoque sentiendum est.

Et vel ex hisce levissimis paucissimisque quodammodo patere existimamus, qualis inter legem & officium, tam in statu regulari, quam irregulari, nexus intercedat.

DEO SOLI GLORIA.

